

Welkomstwoord Maria Bering, herdenkingsplechtigheid Neuengamme

3 mei 2021

Het nationaalsocialistische terreurbewind is een beschamend en onvoorstelbaar onderdeel van de Duitse geschiedenis. Zonder deze zou het onmogelijk zijn om de identiteit van het huidige Duitsland en het zelfbeeld van de Duitse samenleving te begrijpen. Het is de verantwoordelijkheid van de bondsregering om de herinnering aan de slachtoffers van het nationaalsocialisme levend te houden en stevig op te treden tegen elk oplaaien van het nationaalsocialistische gedachtegoed.

Het is voor mij persoonlijk een grote eer dat ik binnen het kader van mijn activiteit bij de minister van staat voor Cultuur en Media een groot aantal aan overlevenden van de voormalige concentratiekampen en veel familieleden van vervolgdgen mocht ontmoeten. Deze ontmoetingen hebben me altijd erg geraakt. Het zijn deze ontmoetingen die je het gevoel geven dat herinnering aan de slachtoffers van het nationaalsocialisme een belangrijke dimensie heeft, die nog verder gaat dan als staat of als samenleving de verantwoordelijkheid te nemen voor de verwerking van de nationaalsocialistische misdaden.

In essentie gaat het om mensen, die onvoorstelbaar lijden hebben moeten meemaken; het gaat om hun waardigheid en het gaat om respect voor de prestaties van hun levens om hetgeen ze hebben geleden te dragen en te verwerken. De onbedwingbare wil tot leven – tot overleven – is iets dat veel beschrijvingen van overlevenden met elkaar gemeen hebben. In haar roman 'Het zevende kruis' doet de schrijfster Anna Seghers een poging om deze houding te beschrijven. Ik citeer:

"We voelden allemaal hoe diep en verschrikkelijk externe krachten binnen een mens kunnen reiken, tot in het binnenste, maar we voelden ook, dat er in het binnenste iets was, dat onaantastbaar was en onkwetsbaar."

Het is diep ontroerend wanneer overlevenden vertellen over dit innerlijke in- opstand- komen, het innerlijke verzet. En er is ook iets troostends als de daders er niet in geslaagd zijn om mensen innerlijk te breken.

Het is pijnlijk dat de coronapandemie het dit jaar onmogelijk maakt dat wij elkaar persoonlijk in de *gedenkstätte* ontmoeten en samen herdenken.

De pandemie maakt het niet alleen moeilijker om de herinnering aan de slachtoffers van het nationaalsocialisme vooral voor overlevenden en familieleden zichtbaar te maken en op een gepaste manier te herdenken. Daarnaast vormt zij ook een onvoorziene uitdaging voor gedenkplaatsen en hun belangrijke pedagogische werkzaamheden.

Kenmerkend voor historisch en politiek pedagogisch werk op authentieke plekken is tot nu toe juist het feit dat mensen elkaar hier ontmoeten, dat ze de sfeer van de historische plek beleven en op zich laten inwerken en in onderlinge uitwisseling zich bezighouden met de geschiedenis.

Het wordt in deze pandemie bijzonder duidelijk dat gedenkplaatsen baat hebben bij het ontwikkelen en uitproberen van digitale pedagogische formaten. Ook in het verleden was dit reeds belangrijk om nieuwe doelgroepen te kunnen bereiken. Inmiddels is het onmisbaar om inhoud ook digitaal te kunnen overdragen.

De *gedenkstätte* concentratiekamp Neuengamme is op dit veld al jarenlang uitzonderlijk actief. Met veel creativiteit en vakkennis hebben de medewerkers van de *gedenkstätte* reeds tal van initiatieven succesvol op social media geplaatst. Met name de sterke respons van jonge mensen laat zien dat U hier voor het goede pad heeft gekozen.

Naast de jaarlijkse mede-financiering van het onderhoud van de *gedenkstätte* Neuengamme steunt de minister van Staat voor Cultuur en Media deze specifieke inzet graag. Vanuit het steunprogramma "*Jugend erinnert*" ('jeugd herinnert') wordt het project "*#WaswillstDutun?*" ('Watwiljijdoen?') gefinancierd. Hierbij worden interviews met nazaten van voormalige gedetineerden van het concentratiekamp Neuengamme gevoerd, waardoor jongeren worden aangemoedigd om zich onder meer via zogenaamde Instagram-stories met hun eigen biografie bezig te houden.

Op die manier wordt er enerzijds de getuigenis bewaard, dat de ervaring van vervolging binnen de families van vervolgdgen ook de tweede, derde en vierde generatie tot in het heden vormt. Anderzijds kunnen jongeren via vertrouwde media op empathische en creatieve manier een link leggen met hun eigen familiegeschiedenis en met de realiteit van hun eigen leven. De

eerste resultaten van dit project met een duur van meerdere jaren zijn inmiddels zichtbaar op social media. Zij tonen aan dat het idee uitstekend werkt.

Vanuit het programma "Jugend erinnert" ('Jeugd herinnert') worden er verder drie boeiende projecten in Sleeswijk- Holstein gefinancierd. Tegenwoordig organiseren de *gedenkstätten* van de voormalige buitenkampen van KZ Neuengamme in Ladelund en Kaltenkirchen en de *gedenkstätte* Ahrensböök projecten waarbij duurzame educatieve formaten voor jongeren worden ontwikkeld en nieuwe samenwerkingen tussen gedenkstätten en overige onderwijsinstellingen, zoals universiteiten en scholen, worden opgezet.

Deze voorbeelden laten zien dat het ook in tijden van corona mogelijk is om door te gaan met herinneren en mensen te bereiken. De bondsregering zal deze instellingen zo goed mogelijk blijven steunen.

Bovengenoemde instellingen leveren dankzij hun educatieve werkzaamheden op historisch en politiek vlak een onmisbare bijdrage om juist jongeren aan te leiden zich bezig te houden met de geschiedenis van het nationaalsocialisme. Door een link te leggen met het heden en de huidige werkelijkheid van mensen vormt het werk van gedenkplaatsen en documentatiecentra een belangrijke aanleiding om discriminatie, antisemitisme en antiziganisme te bestrijden.

Ik wens U en ons allemaal dat wij spoedig kunnen terugkeren naar de normaliteit, zodat U weer invulling kunt geven aan Uw belangrijke taak door persoonlijke ontmoetingen en door op de mens gerichte educatieve formaten.

Ik dank U voor Uw aandacht!